

## Stanowisko Związku Miast Polskich w sprawie transformacji energetycznej miast

W ustawie z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie terytorialnym (obecnie gminnym) od samego początku pośród zadań własnych gminy, polegających na zaspokajaniu zbiorowych potrzeb wspólnoty, zapisano, że należą do nich w szczególności sprawy: „3) wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i utylizacji odpadów komunalnych, **zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą**” (słowa „**oraz gaz**” dodano później). Intencją ustawodawcy była komunalizacja ciepłownictwa (w jej trakcie odnotowaliśmy trudności z przekazaniem gminom dużych elektrociepłowni) oraz końcowej dystrybucji energii elektrycznej, co nigdy nie doszło do skutku na skutek oporu państwowych monopolistów energetycznych.

W ustawie z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne w art. 18 gminom przypisano **tylko dwa zadania**: „Do zadań własnych gminy w zakresie zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepło należy: 1) planowanie i organizacja **zaopatrzenia w ciepło** na terenie gminy; 2) planowanie i organizacja **oświetlenia miejsc publicznych** oraz finansowanie oświetlenia ulic, placów i dróg znajdujących się na terenie gminy, z wyłączeniem autostrad”, przy czym finansowanie ulic, placów i dróg niekomunalnych było zadaniem finansowanym z budżetu państwa.

Kolejne zmiany dotyczyły obciążenia gmin całością kosztów oświetlenia, a w drugim etapie reformy ustrojowej nie powiodły się próby uzyskania większego wpływu społeczności lokalnych na działalność państwowych monopolistów energetycznych; doprowadzono jedynie do poszerzenia zakresu planów zaopatrzenia o energię elektryczną i gaz. Nie udało się zrealizować zamierzeń w zakresie uzyskania realnego wpływu na energetykę lokalną, ani nawet komunalizacji oświetlenia (z wyjątkiem południowej Wielkopolski, gdzie zwycięski spór sądowy doprowadził ostatecznie do wyodrębnienia i komunalizacji oświetlenia ulic na rzecz gmin; obecnie w zasięgu kaliskiej spółki jest 110 gmin). Ostatnia próba komunalizacji miała miejsce w 2016 roku, gdy specjalna podkomisja sejmowa opracowała projekt ustawy w tej sprawie, zablokowany przez państwowy monopol energetyczny, który do dziś dyktuje gminom niekorzystne warunki realizacji tego rzekomo własnego zadania.

Transformacja energetyczna gmin w sferze gospodarki komunalnej rozpoczęła się w większym zakresie wraz z podjęciem w skali globalnej przeciwdziałania zmianom klimatycznym, jednak jej główny kontekst miał znaczenie nie tylko ekologiczne, ale także ekonomiczne: modernizacja oświetlenia, termomodernizacja i zmiany w ciepłownictwie przynosiły oszczędności finansowe, korzystne dla społeczności lokalnych. Ten pierwotnie główny motyw dużej aktywności polskich miast w **Porozumieniu burmistrzów** i podczas polskich szczytów klimatycznych, w ostatnich kilku latach został znacząco poszerzony: miasta i gminy zaangażowały się w poszukiwanie odnawialnych źródeł energii i wytwarzanie ciepła oraz energii elektrycznej z odpadów komunalnych. Brak adekwatnego wsparcia tych procesów i niesprzyjające prawo spowodowały, że wiele z tych działań podejmowano punktowo, w zależności od lokalnych uwarunkowań i możliwości finansowych.

Dopiero raptowny wzrost cen mediów energetycznych w ostatnich trzech latach, spotęgowany przez kryzys energetyczny, wywołany następstwami rosyjskiej agresji na Ukrainę, przyniosły zmianę podejścia samorządów lokalnych do problematyki energetycznej: miasta i gminy, walcząc z dyktatem monopolistów, dostrzegły konieczność prowadzenia **własnej, lokalnej, zintegrowanej polityki energetycznej**. Udało się wywalczyć pewne osłony ze strony władz centralnych, jednak są one dalece niewystarczające, wobec postawy rządu i kontrolowanych przez rząd państwowych spółek:

- mimo apelu Komisji Europejskiej rząd podniósł VAT na energię elektryczną z 5 do 23 %;
- spółki energetyczne rekompensują sobie odgórnie ograniczoną maksymalną cenę energii ogromnym, niczym nieuzasadnionym wzrostem opłat dystrybucyjnych (o 45-50%) i innych;
- ceny gazu dyktowane ciepłowniom znacząco przewyższają ceny giełdowe;
- dystrybutor paliw pobierał zawyżoną marżę, która podniosła koszty lokalnego transportu publicznego i usług komunalnych.

W tej sytuacji miasta i gminy, działając indywidualnie lub w porozumieniu, biorąc przykład z liderów transformacji energetycznej, będą opracowywać i wdrażać **lokalne strategie energetyczne**, by zabezpieczyć swoich mieszkańców przed skutkami kryzysu, spotęgowanymi brakiem adekwatnych działań władz centralnych.

Aby umożliwić samorządom skuteczne działanie na rzecz społeczności lokalnych, domagamy się – w imieniu miast członkowskich Związku – następujących działań ze strony władz centralnych:

### **I. W zakresie cen energii:**

- a) zapewnienie maksymalnej ceny energii elektrycznej dla podmiotów wrażliwych, w tym samorządowych, na poziomie uwzględniającym spadki cen giełdowych oraz obniżenie wzrostu opłat dystrybucyjnych do poziomu inflacji;
- b) zapewnienie maksymalnych cen gazu dla wszystkich podmiotów wrażliwych, w tym JST, na poziomie uwzględniającym spadki cen oferowanych innym podmiotom (np. dla biznesu);
- c) przeznaczenie 100% dochodów budżetu państwa z tytułu sprzedaży uprawnień do emisji CO<sub>2</sub> na transformację energetyczną, z czego przynajmniej połowa powinna być przeznaczona na energetykę lokalną;

### **II. W zakresie działania regulatora państwowego:**

- a) zobowiązanie URE do przestrzegania zasad wskazanych w punkcie I a, zwłaszcza w zakresie nieuzasadnionego wzrostu opłat dystrybucyjnych;
- b) zobowiązanie URE do stosowania upustów cenowych dla odbiorców zapewniających bilansowanie energii w skali miasta.

### **III. W zakresie zmian legislacyjnych:**

#### Zmiany w ustawie o gospodarce komunalnej

Ustawa powinna zapewnić możliwość współdziałania podmiotów gospodarki komunalnej w gminie, związku gmin, związku metropolitalnym albo w drodze porozumienia w obszarze funkcjonalnym, w celu racjonalnego wykorzystania majątku komunalnego oraz wszelkich zasobów (w tym produktów) pozostających w dyspozycji tych podmiotów (projekt zmian w ustawie w załączeniu – zał. 1).

#### Zmiany w prawie energetycznym

1. Należy – zgodnie z art. 7 ust. 3 ustawy o samorządzie gminnym – usankcjonować w art. 18 ustawy możliwość produkcji i dystrybucji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych, biogazu i odpadów stałych w ramach sektora gospodarki komunalnej i mieszkaniowej. Pozyskiwanie energii wewnątrz sektora komunalnego powinno być wyłączone z trybu przetargowego (in-house). Koncesja na przesył energii wewnątrz sektora powinna być udzielana niezwłocznie, po spełnieniu określonych w ustawie wymogów. Należy również umożliwić sprzedaż ewentualnych nadwyżek energii innym podmiotom świadczącym dla mieszkańców lokalne usługi publiczne.
2. Należy zastąpić plan zaopatrzenia gminy w media energetyczne w obecnym kształcie lokalną lub ponadlokalną strategią energetyczną, nastawioną na wykorzystanie lokalnych zasobów energetycznych; plan zaopatrzenia w media powinien stanowić jej część.
3. Należy przeprowadzić komunalizację oświetlenia ulicznego, realizując wyrok sądu antymonopolowego, który umożliwił komunalizację oświetlenia w południowej Wielkopolsce (w załączeniu zaktualizowany projekt podkomisji sejmowej z 2016 roku – zał. 2).
4. Należy rozszerzyć możliwości wykorzystania lokalnych zasobów energetycznych w ramach przepisów o OZE (szersza formuła prosumenta). Należy zminimalizować problemy zgłaszane obecnie przez klastry i znieść ograniczenia w zakresie tworzenia spółdzielni energetycznych, zwłaszcza w miastach.
5. Należy odstąpić od obowiązku zawierania umów kompleksowych przez podmioty wykorzystujące własne instalacje fotowoltaiczne.
6. Należy docenić wysiłki organizacyjne i finansowe miast w zakresie zapewnienia bilansowania energii – wprowadzić upusty dla miast skutecznie realizujących to zadanie.
7. Należy zrównać status biogazu wytwarzanego ze ścieków i odpadów komunalnych z biogazem rolniczym (OZE).

#### Zmiana w ustawie o systemie handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych

Środki z aukcji uprawnień do emisji CO<sub>2</sub>, stanowiące dochód budżetu państwa, należy – przy obecnym stanie polskiego sektora energetycznego, a zwłaszcza sieci przesyłowych – przeznaczać **w całości** na modernizację energetyki (art. 49), z czego połowę na energetykę lokalną (projekt zmiany ustawy w załączeniu – zał. 3).